AANTEEKENINGEN

OP DEN

TIMON VAN LUCIANUS[1].

Hoe langer ik mij met de lezing van LUCIANUS bezig houd, en hoe meer mijne studien zich tot dien geestigen, boven de gebreken van zijn' tijd verhevenen, en toch van den anderen kant weder in die gebreken deelenden schrijver bepalen, des te meer vjnd ik bewaarheid, hetgeen ik in de inleiding tot mijn eerste stukje over de *Verae Historiae* heb gezegd, dat namelijk zijne dialogen in een' buitengewoon verwaarloosden en bedorven toestand tot ons gekomen zijn. De dialoog, dien ik deze reis ter behandeling heb gekozen, de *Timon*,.zal van deze stelling een nieuw en naar ik meen duidelijk bewijs leveren. Maar

---

[1]) Ik neem deze gelegenheid te baat, om eenige onnaauwkeurigheden en grove drukfouten te verbeteren, die in mijne vorige stukken over LUCIANUS ingeslopen zijn. *Mnem.* I, pag. 409, r. 1 vlgde meende ik de eerste te zijn, die de plaats bij THUCYDIDES aangetoond had, welke LUCIANUS parodieerde. Die eer komt FRITZSCHE toe, die op pag. IX. van zijne *Ep. Crit. ad* FRIEDEMANNUM met de plaats in de *Verae Historiae* I. 19 de woorden van THUCYDIDES I. 44 vergeleken heeft. Op pag. 411, r. 1, moet in plaats van ὅς ἐγεώργει gelezen worden ἐγεώργει καί. *Mnem.* II. pag. 59, reg. 2 van ben. staat verkeerdelijk I. F. BASTIUS in *Epistolae Criticae ad* BOISSONNADUM *Append.* pag. 53. Men leze G. H. SCHAEFERUS in enz. Pag. 61 lees Ἕρμαια in plaats van Ἑρμαῖα. Pag. 69, reg. 5 *van ben.* »Τοιγάρτοι [ἀκόλουθα τῆς ῥᾳθυμίας] τἀπίχειρα est in *Timone* 4, ubi insiticia esse vocabula ἀκόλουθα τῆς ῥᾳθυμίας cet." Deze periode moet aldus veranderd worden: »Τοιγάρτοι [ἀκόλουθα] τῆς ῥᾳθυμίας τἀπίχειρα est in *Timone* 4, ubi insiticium esse vocabulum ἀκόλουθα cet."

alvorens tot de behandeling der bijzondere plaatsen over te gaan, wil ik eerst in 't kort mij met een onderwerp van meer algemeenen aard bezig houden, een onderwerp dat met de wijze, op welke ik mijne aanteekeningen op LUCIANUS medegedeeld heb en ook nog in het vervolg zal mededeelen, in een naauw verband staat, en dat ik, eens tot de overtuiging gekomen, dat er in de aan te stippen zaak ook van onzen kant een woord moest gesproken worden, gemeend heb op geene plaats beter en geschikter te kunnen te berde brengen, dan juist hier. Mijne beschouwingen zijn voorzeker niet nieuw. Maar even als men kinderen hetzelfde woord menig maal moet voorzeggen, voor dat zij er in slagen het na te spreken, zoo schijnt het, dat enkele waarheden niet eer als zoodanig erkend worden, dan wanneer zij ontelbare malen en tot vervelens toe zijn uitgesproken. Misschien is ook mijne poging eene vergeefsche. Maar daarmede is nog niet bewezen, dat de beoordeelaars van mijne redeneringen gelijk hebben. » Wenn ein Kopf und ein » Buch zusammenstossen" herinner ik mij bij een' *Duitsch* schrijver, ik geloof bij GÖTHE, gelezen te hebben, » und es klingt » hohl, so ist nicht allemal das Buch daran Schuld."

Dat de noodkreten door vele litteratoren aangeheven, die gelooven, dat de studie der Oudheid in onze » materialistische " eeuw haar einde te gemoet gaat, onnoodig en dwaas zijn, zal ieder meer verlichte begrijpen, en het is daarenboven nog onlangs bewezen door Prof. BAKE in zijne voorrede tot het vierde deel der *Scholica Hypomnemata.* Het is goed, dat door bevoegden in die zaak van tijd tot tijd een ernstig woord gesproken worde; het is goed, dat de plaats, die de studie der Oudheid in onze dagen in het onderwijs en in de beschaving van den geest kan en moet innemen, op zoo scherpzinnige en grondige wijze aangetoond en bepaald worde, als dat gedaan is door Dr. WILH. HERBST in zijn onlangs uitgekomen geschrift: *das classische Alterthum in der Gegenwart;* maar ik geloof niet, dat een hoogere bloei en eene meerdere waardering van de studie der Oudheid en » de geschrif» ten der heidenen" zal bereikt worden door de hulp en den ijver van advokaten, als er zich onlangs hier te lande in bijzondere geschriften (ik bedoel C. H. W. LAMERS, *brieven over de beoefening der oude letteren*, een boek, waarop ik nader hoop

terug te komen) en in tijdschriften vertoond hebben. In allen gevalle echter mogen zij gerust zijn, die meenen, dat de republiek der letteren in gevaar is. De oorlog, welke men aan de studie der Oudheid hier en daar schijnt te willen verklaren, zal voor deze geene gevaarlijke gevolgen hebben, en het opkomen en de tijdelijke overheersching van bepaalde vakken van wetenschap boven andere, kan bij het rondwentelen van een' kogel vergeleken worden, waarbij nu eens dit, dan weder een ander gedeelte der oppervlakte boven is.

Men behoeft dan ook volstrekt niet het harnas aan te trekken, wanneer men den een of ander ontmoet, die zich over de litteratuur vrolijk maakt, en met een in sarkastische plooijen gelegd gezigt, reeds bij voorraad van zijne zegepraal verzekerd, de vraag oppert: Wat kan toch in den tegenwoordigen tijd, voor ons »die es so herrlich weit gebracht" het nut zijn van de studie der Oudheid? Die vragers zullen aan onze studiën geen nadeel berokkenen, en wij mogen hunne vragen gerust onbeantwoord laten. Maar geheel anders laat zich de zaak aanzien, wanneer door een gedeelte der litteratoren aan een ander verweten wordt, dat zij zich met luttele en nuttelooze werkzaamheden bezig houden, dat zij hunne kasteelen op zand bouwen, zoodat morgen instorten zal, hetgeen zij heden opgerigt hadden. Ik heb van litteratoren, die een nummer van *Mnemosyne* in handen kregen, met eene soort van spotachtigen glimlach hooren uitroepen: »Al weêr kri» tiek", en nog onlangs heeft in een onzer Hollandsche tijdschriften [2] een litterator op bewonderenswaardig naïve wijze te kennen gegeven, dat hij niet van coniecturen houdt. Dat verwondert mij van hem geenszins, en wie zijne recensie van

---

[2]) *Algemeen Letterlievend Maandschrift* 1853. *Februarij.* Ook hij, die in het *Nederlandsch Athenaeum* I, pag. 63 met veel smaak en pieteit het leven en het karakter van D. J. VAN LENNEP herdacht heeft, kan het niet laten, in het voorbijgaan aan de coniecturaalkritiek een' kleinen zet te geven: »Wat zou hij," roept hij uit, »van die oneerbiedige, maar toch zoo regtvaardige kritiek hebben gezegd, die de classieke Grieksche schrijvers binnen de tijdsruimte van PERIKLES tot PHILIPPUS besluit, en dan nog elk hunner rekenschap vraagt van hetgeen zij zeiden, en hoe zij dat zeiden, *als of zij voor onze recensentenregtbank te regt stonden.*"

KAPPEYNE's *observationes criticae* gelezen heeft, dien zou het stellig veel meer bevreemden, wanneer de schrijver beweerde, wel van coniecturen te houden. Maar men mag uit dat alles, en uit nog menigen anderen openlijken en geheimen aanval opmaken, dat er bij vele litteratoren in *Nederland* eene soort van minachting en verbittering heerscht tegen tekstkritiek en tegen hen

οἷσι μέμηλεν
τὸ σφὶν καὶ σφῶϊν καὶ τὸ μὶν ἠδὲ τὸ νίν.

Wanneer men hen verzoekt, toch eens eene definitie te geven van iemand, die, zoo als dan de geliefkoosde uitdrukking is, coniecturen maakt, dan zouden zij zeggen: iemand, die coniecturen maakt, is een mensch, die met een exemplaar van eenig Grieksch of Latijnsch, maar toch bij voorkeur Grieksch schrijver, van den breedst mogelijken rand voorzien, en gewapend met een potlood, aan zijne studeertafel gaat zitten, en telkens wanneer hij op een woord stuit, dat hij niet genoegzaam begrijpt, een ander van eigen vinding daarvoor in de plaats zet. Dat is stellig heel aardig, en het is volstrekt niet moeijelijk, daarover zelf te lagchen en anderen te doen lagchen. Het is evenwel minder waar, dan aardig. Wie tekstkritiek in den waren zin des woords wil uitoefenen, die moet even als hij, die zich met eenigen anderen tak der Oudheidstudie bezig houdt, toegerust zijn met eene grondige kennis der Oudheid. Is hij dat, kent hij de taal, de geschiedenis, het leven der *Grieken* en der *Romeinen* uit hunne eigene geschriften, die hij, alvorens tot het coniecturenmaken over te gaan, eerst menigmaal zonder potlood in de hand gelezen heeft, dan mag hij gerust hetgeen hij geleerd heeft op de verbetering van de teksten der oude schrijvers toepassen. Hij mag, wanneer hij ziet, dat in de teksten van schrijvers, die in den bloeitijd ven het Grieksche of Romeinsche volk leefden, tegen taalregels gezondigd is, die hij niet zelf willekeurig geschapen, maar die hij uit de schrijvers zelven bij inductie gevonden heeft, die regels toepassen en de taalfouten verbeteren. Hij mag, waar door een der duizend mogelijke toevallen de tekst bedorven is, gissingen naar diens verbetering wagen. Dat op eenige plaats de woorden van den schrijver verminkt en geschonden zijn, kan hij met zekerheid erkennen en beweren, en zijne

pogingen, die bedorvene plaats in haar oorspronkelijken vorm te herstellen, kunnen door het toepassen van eene ook al weêr door gezette en grondige studie verkregene methode uitkomsten ten gevolge hebben, die zoo als VALCKENAER zegt, tot mathematische zekerheid opklimmen. Het zou mij niet moeijelijk zijn, te bewijzen, dat welk gedeelte der Oudheid-studie de litterator zich ook ter bearbeiding moge gekozen hebben, grondige kennis der taal en oordeelkundige lezing der schrijvers steeds de grondslag moet zijn, waarop zijn gebouw rust. Er zijn, en er waren steeds litteratoren, die gemeend hebben, dat voor hem, die eene hoogere vlugt wil nemen, die dingen niet dan onnutte ballast waren: hun gevoelen is evenwel nog ver van algemeen aangenomen te zijn, en het treurige uiteinde, dat sommige dier ἀεροβατοῦντες gevonden hebben, heeft het geloof aan hunne *effata* aanmerkelijk doen wankelen. Zij derhalve, bij wien de reelle, of soms ook wel de aesthetische zijde der Oudheid-studie op den voorgrond treedt, willen dan ook aan de tekstkritiek wel een plaatsje inruimen; maar zij is de dienstmaagd, de slavin, wier verrigtingen slechts het middel zijn tot hoogere doeleinden. Eene strenge beschouwing der zaak zou aantoonen, dat het enkel een strijd om woorden zou zijn, wilde men tegen deze meening opkomen. Want men zou, zonder daardoor evenwel ook slechts ééne schrede verder gebragt te worden, hunne studiën tegenover de tekstkritiek dezelfde rol kunnen laten spelen, die zij aan deze tegenover hunne pogingen aanwijzen. Die strijd om de voorkeur is ijdel en onvruchtbaar, en bij eene beschouwing der zaak uit een eenigzings hooger oogpunt dwaas en belagchelijk. Men zij slechts niet onregtvaardig, men veroordeele slechts niet hetgeen men niet kent, men neme tot maatstaf bij het beoordeelen eener wetenschappelijke rigting niet een enkel gewrocht van ondergeschikten aard, een enkel verongelukt boek. Al wie gissingen maakt, kan zich vergissen. Men mag dus noch het werk van den *criticus* beoordeelen naar hem, die zonder de vereischte maat van kennis en oordeel zijne handen aan de oude schrijvers slaat, noch wegens enkele fouten, waartegen niemand beveiligd is, eene geheele rigting afkeuren. Men zou even gemakkelijk er toe kunnen komen, om iedere andere rigting te

veroordeelen. Het ontbreekt mij b. v. niet aan materiaal, wilde ik de fouten releveren, die door de tegenstanders, welke de tekstkritiek in *Nederland* in den laatsten tijd ontmoet heeft, op hun eigen gebied gemaakt zijn; maar dit ligt buiten mijne bedoeling. Ik wilde hier alleen aantoonen, dat wie meent dat tot het maken van coniecturen niets vereischt wordt dan een tekst en een potlood, in eene grove dwaling verkeert, en dat stukken, die verbeteringen op de teksten der oude schrijvers bevatten, met evenveel regt op eene plaats in een philologisch tijdschrift aanspraak kunnen maken, als b. v. etymologische beschouwingen of geschiedkundige hypothesen.

Ik meen thans met eenigzins geruster hart tot de behandeling van den *Timon* [3] van LUCIANUS te kunnen overgaan.

Uitgevers en vertalers van LUCIANUS dweepen sinds eeuwen met dit stuk; zij bewonderen de dramatische levendigheid der voorstelling, de scherpe en juiste teekening der karakters, de fijnheid der opmerkingen omtrent den rijkdom en het ware gebruik der schatten, de scherpe satire tegen vleijers en tafelschuimers. *Comoediam habes elegantissimam*, zegt SOLANUS, en noch hij, noch LE BEAU, noch WIELAND e. a. aarzelen, den *Timon* van LUCIANUS ver boven den *Plutus* van ARISTOPHANES te verheffen. Het is mijne bedoeling niet, hier naauwkeurig na te gaan, in hoeverre dit oordeel juist mag genoemd worden of niet. Alleen ter loops zij het mij vergund te zeggen, dat ik, hoe veel behagen ik overigens schep in de lectuur van LUCIANUS, in die bovenmatige bewondering van den Timon niet kan deelen. Ik erken, dat men die uitstekende eigenschappen aan dien dialoog te regt toekent; maar ik vind daarnevens juist in dit stuk eene zekere onaangename breedheid, eene opeenhooping van *verba* en *epitheta*, even als of de schrijver zich een genoegen er uit gemaakt had, telkens tien woorden te gebruiken, waar hij met vijf hetzelfde had kunnen zeggen. Niet minder kwistig is hij in het gebruik van vergelijkingen. In plaats van ééne gebruikt hij er twee, en raakt dan tusschen die beiden somtijds zelf in de war; op andere plaatsen beantwoordt het eene

---

[3]) Ik heb mij bij de bewerking van dezen dialoog geregeld kunnen bedienen van de uitgaven van REITZ, LEHMANN, JACOBITZ en DINDORF.

lid der vergelijking niet aan het andere. Eenige voorbeelden zulleñ hetgeen ik bedoel in een helderder daglicht plaatsen. Welk eene opeenstapeling van woorden, welke *λέξεως ἐπομβρία* in § 14: *καὶ προσέτι γε καὶ κατεγέλας αὐτῶν Φειδομένων καὶ Φυλαττόντων καὶ τὸ καινότατον αὐτοὺς ζηλοτυπούντων, ἀγνοούντων δὲ ὡς κατάρατος οἰκέτης ἢ οἰκονόμος ἢ πεδότριψ ὑπεισιὼν λαθραίως ἐμπαροινήσει τὸν κακοδαίμονα καὶ ἀνέραστον δεσπότην πρὸς ἀμαυρόν τι καὶ μικρόστομον λυχνίδιον καὶ διψαλέον θρυαλλίδιον ἐπαγρυπνεῖν ἐάσας τοῖς τόκοις*, of § 26: *ὥστε καὶ ἐς βαθυκήτεα πόντον Φέροντες ἔρριψαν αὐτοὺς καὶ πετρῶν κατ' ἠλιβάτων ὑπερορᾶσθαι νομίζοντες ὑπὸ σοῦ* (vgl. § 29 *ἀλλ' ὥσπερ αἱ ἐγχέλεις ἢ οἱ ὄΦεις διὰ τῶν δακτύλων δραπετεύεις οὐκ οἶδ' ὅπως*). Een voorbeeld van ongeoorloofde en onjuiste verbinding van twee vergelijkingen geeft § 12: *καὶ μονονουχὶ δικράνοις ἐξεώθει με τῆς οἰκίας καθάπερ οἱ τὸ πῦρ ἐκ τῶν χειρῶν ἀπορριπτοῦντες*, terwijl in § 8: *εἰ δέ τις καὶ μυελὸς ἐνῆν, ἐκμυζήσαντες καὶ τοῦτον εὖ μάλα ἐπιμελῶς, ᾤχοντο αὖον αὐτὸν καὶ τὰς ῥίζας ὑποτετμημένον ἀπολιπόντες*, het *tertium comparationis* blijkbaar uit het oog is verloren. Het kon dan ook een' man van zoo fijn aesthetisch gevoel en zoo veel smaak als WIELAND, hoe vooringenomen hij was met LUCIANUS, en niet het minst met den *Timon*, op den duur niet verborgen blijven, dat juist dit stuk groote gebreken heeft. Want hoewel hij in de inleiding naauwelijks woorden genoeg kan vinden, om de voortreffelijkheid van den te behandelen dialoog te prijzen, lascht hij in § 18 voor de woorden: *'Αλλ' ἄπιθι ἤδη σωφρονεστέρῳ παρὰ πολὺ τῷ Τίμωνι ἐντευξόμενος*, in de vertaling het zinnetje in: »Aber wozu alle das Geschwätze?" naar ik vermoed alleen om er in eene noot bij te kunnen voegen: »LUCIAN scheint diese Frage seinem Leser vor dem Munde wegzunehmen; denn wirklich hat dieser Dialog mehr als viele andere von der wortreichen Schwatzhaftigkeit der Rhetoren und Sophisten seiner Zeit."

Hetgeen echter nog meer dan deze in het geheele stuk zich vertoonende fout mijne bewondering bekoeld heeft, is het slot, de eigenlijke ontknooping van het geheel, waar namelijk *Timon* zich van de op nieuw op hem afkomende tafelschuimers en klaploopers op eene wel is waar zeer eenvoudige en natuurlijke, maar tevens vrij smakelooze wijze ontdoet. Het

door hem bij den philosooph zoowel als bij den dichter en den *rhetor* gebezigde middel is hetzelfde, waarvan in de middeneeuwsche *Fastnachtsspiele* en de *Kasperlekomödiën* van lateren tijd een ruim gebruik gemaakt werd, en dat zijn' invloed op de lachspieren van den grooten hoop wel nooit zal verliezen. Maar daar is het de vertooning zelve, die de vrolijkheid opwekt; neemt men de actie weg, dan wordt ook de *vis comica* opgeheven. Diegenen echter, die niet aarzelen, het genie aan LUCIANUS met dat van ARISTOPHANES op eene en dezelfde lijn te stellen, verzoek ik, met het slot van den *Timon* een soortgelijk tooneel in de *Aves* van ARISTOPHANES (v. 904—1055) te willen vergelijken; dan zal het laatste den indruk maken van eene met heldere kleuren schitterende, het leven zelf nabootsende schilderij, terwijl het eerste gelijk zal zijn aan eene doodsche lithographie,

ἔνθα τε νεκροὶ
ἀφραδέες ναίουσι, βροτῶν εἴδωλα καμόντων.

§ 1. Τὸ δὲ ἀοίδιμόν σου καὶ ἐκηβόλον ὅπλον καὶ πρόχειρον οὐκ οἶδ' ὅπως τελέως ἀπέσβη. — Πρόχειρον ὅπλον drukt niet volkomen uit, hetgeen door den schrijver bedoeld werd. Mag men met eenig regt onderstellen, dat hij geschreven heeft, hetgeen hij denken moest: » *Uw beroemd en geducht en steeds gereed wapen* (WIELAND, die hier, zoo als op menige plaats, den tekst stilzwijgend verbeterd heeft, vertaalt: *dein so viel besungenes, weittreffendes,* immer *fertiges Geschoss*) *is ten eenen male krachteloos geworden*: dan moet hier gelezen worden καὶ ἀεὶ πρόχειρον, zoo als in § 3 inderdaad staat: ἀλλ' ἀεὶ ἐνεργὸς πάντως ὁ κεραυνός. Ik wil voor die verandering geene palaeographische bewijzen bijbrengen, opdat men niet van mij zegge, hetgeen LACHMANN in eene aanteekening op LUCRETIUS zoo zeer te regt ten opzigte van de *critici* der Latijnsche schrijvers gegispt heeft, dat er namelijk bijkans geene verandering mogelijk is, voor welke zij niet palaeographische bewijzen gereed hebben, maar dit althans is zeker, dat het woordje ἀεί op vele plaatsen, waar het oorspronkelijk gestaan heeft, uit de teksten der Grieksche schrijvers verdwenen is. Op andere plaatsen is het bedorven. Hoe gemakkelijk b. v. ἀεί (AEI) en δεῖ (ΔEI) met elkaar konden verwisseld worden, is op zich

zelf duidelijk, en bovendien heeft SCHAEFER met zijne gewone helderheid en geleerdheid dit betoogd en door voorbeelden toegelicht in den *Appendix* op BASTS *Epist. Crit. ad* BOISSON., pag. 50. Een aardig voorbeeld van die verwisseling heb ik bij LUCIANUS opgeteekend, *Dial. D.* 26. 2: Οὐδαμῶς· ἀλλὰ προστέτακται αὐτοῖν ὑπηρετεῖν τῷ Ποσειδῶνι, καὶ καθιππεύειν δεῖ τὸ πέλαγος καὶ ἐάν που ναύτας χειμαζομένους ἴδωσιν, ἐπικαθίσαντας ἐπὶ τὸ πλοῖον σώζειν τοὺς ἐμπλέοντας. Men heeft op die plaats uit enkele handschriften δή willen lezen, zoo onder anderen JACOBS. FRITZSCHE is daartegen te regt opgekomen; maar ik twijfel of hij de verdediging der vulgaat met zoo veel ijver zou hebben volgehouden, wanneer hij aan de mogelijkheid eener verwarring van δεῖ en ἀεί op deze plaats gedacht had. Ik geloof, dat LUCIANUS geschreven heeft, καὶ καθιππεύειν ἀεὶ τὸ πέλαγος [4].

2. Μόνον δὲ τοῦτο οἴεσθαι ἀπολαύειν τοῦ τραύματος, ὅτι ἀναπλησθήσονται τῆς ἀσβόλου. Het *futurum* wordt hier door den zin gevorderd. Men leze dus ἀπολαύσειν. Een Attische schrijver zou niet anders hebben kunnen schrijven, dan ἀπολαύσεσθαι, maar in den tijd van LUCIANUS gold die wet niet meer. Men zie b. v. *D. Mort.* 30. 3: πλὴν ἀλλὰ σὺ τοῦτο ἀπολαύσεις τῆς ἐρωτήσεως, waar ik ἀπολαύσεις niet met HEMSTERHUYS in ἀπολαύεις, en nog veel minder het volgende δοκεῖς in δόξεις zou willen veranderen. *Hermotim.* 78: ἔπειτα ἐς πόσον ἔτι τὸν λοιπὸν χρόνον ἀπολαύσεις αὐτῶν; Een paar regels verder leest men in diezelfde paragraaph 2: ὥστε ἤδη διὰ ταῦτά σοι καὶ ὁ Σαλμωνεὺς ἀντιβροντᾶν ἐτόλμα, οὐ πάντῃ ἀπίθανος ὤν. Πάντῃ heeft men uit sommige handschriften in plaats van de *vulgata* οὐ πάνυ τοι in den tekst opgenomen. JACOBITZ en DINDORF houden die nieuwe lezing voor de ware, mijns inziens ten onregte. Πάντῃ werd in den zin, dien het hier moet hebben, bij schrijvers uit den goeden tijd slechts zeer zelden, en dan nog wel bijna altijd in verbinding met een ander woord (πάντῃ καὶ

---

[4]) Ik krijg C. G. JACOB's uitgave van den *Toxaris* nog juist vroeg genoeg in handen, om te zien, dat mijne coniectuur door hem geoccupeerd is (in de achter den *Toxaris* gevoegde *Qu. Luc.* p. 6), zoo als de zijne door VAN HEUSDE, *specim. crit. in Plat.* p. 112 geoccupeerd was.

πάντως e. a.) gebruikt. Men zal nader bij de waarheid komen, en aan LUCIANUS toekennen hetgeen met de gewone en niet geaffecteerde wijze van uitdrukking overeen komt, wanneer men de oude lezing, met eene kleine wijziging, herstelt, wanneer men namelijk leest *οὐ πάνυ τι ἀπίθανος ὤν*. Het is overbodig, van die elegante spreekwijze voorbeelden uit de meest voortreffelijke Grieksche schrijvers te vergaderen. — Over *καὶ τὰ ὦτα ἐκκεκώφησαι καθάπερ οἱ παρηβηκότες* heb ik reeds vroeger een enkel woord gezegd. De analogie vordert, dit wordt door de grootste kenners der Grieksche taal volmondig toegestemd, *ἐκκεκώφωσαι*. Zoo DAWES *Miscell.* p. 15, zoo PORSON op EURIPID. *Orest.* 1279. Men zou gaarne beweren, dat de oude Grieksche taal geen' anderen vorm kende als *ἐκκωφόω*, maar men wordt daarin belemmerd door een enkele plaats bij ARISTOPH., *Equ.* 311, waar alle handschriften en uitgaven *ἐκκεκώφηκας βοῶν* hebben. Maar uit menig voorbeeld is gebleken, hoe weinig waarde men aan die woorden *Mss. et editiones omnes* mag hechten. En wanneer men vindt, hetgeen PORSON aantoont, dat plaatsen, waar de vormen van *ἐκκωφόω* staan, door latere schrijvers met de vormen van *ἐκκωφάω* geciteerd worden (zoo citeert EUSTATHIUS *ad Il.* Ξ, p. 954. 55 uit EURIP. *Orest.* l. c. *ἐκκεκώφηνται*, dubbel verkeerd, door den *singularis* achter *ξίφη* in den *pluralis*, en door *ἐκκεκώφωται* in *ἐκκεκώφηται* te veranderen), dan mag men niet wanhoopen, dat bij eene herhaalde vergelijking der handschriften van ARISTOPHANES ook daar die vorm nog wel voor den dag zal komen; en zelfs wanneer dat niet geschiedde, dan is het nog niet irrationeel te onderstellen, dat de afschrijvers, het taalgebruik van hun' eigen tijd volgende, bij ARISTOPHANES hetzelfde gedaan hebben, wat EUSTATHIUS zich ten opzigte van EURIPIDES veroorloofd heeft. Bij LUCIANUS is het zoo veel minder vermetel, den vorm *ἐκκεκώφωται* te herstellen, daar van de vijf plaatsen, op welke het woord bij hem voorkomt, er niet ééne is, op welke niet de vorm op *όω* als variant uit eenige handschriften opgegeven wordt, terwijl er twee zijn (*Navig.* 10; *Philopat.* 1), waar de vorm *ἐκκεκώφωται* in *alle* handschriften, en dus ook door de al te voorzigtige uitgevers in den tekst overgenomen is. Het zal dus wel de fout der afschrijvers, en niet zoo als ik vroeger

vermoedde, die van LUCIANUS zelven zijn, dat hier *ἐκκεκώφηται* gelezen wordt.

In §. 3 zou de analogie vorderen, dat in plaats van *ἐπαταγεῖτο* gelezen werd *ἐπατάγει*. Παταγεῖν is Grieksch, niet *παταγεῖσθαι*. Maar LUCIANUS veroorlooft zich juist ten opzigte van dit woord groote vrijheden. *D. D. Syr.* 50 gebruikt hij het transitief: *πολλοὶ δὲ τύμπανα παταγέουσι* (wanneer die plaats ten minste voor zuiver mag gehouden worden), zoodat ik, wanneer hier van den gewonen regel afgeweken wordt, dit liefst op rekening van den schrijver zelven zou willen zetten, hoewel het al heel vreemd is, *τὴν βροντήν* te beschouwen als het instrument, waarmede geraas gemaakt wordt.

4. *Τοιγάρτοι ἀκόλουθα τῆς ῥᾳθυμίας τἀπίχειρα κομίζῃ παρ' αὐτῶν, οὔτε θύοντος ἔτι σοί τινος οὔτε στεφανοῦντος.* In die woorden is *ἀκόλουθα* een bijvoegsel van latere dagteekening. *Τῆς λιχνείας τἀπίχειρα* bij LUCIAN. *d. Merc. Cond.* 24 beteekent het loon, de gevolgen van het snoepen; *τῆς δίκης τἀπίχειρα* bij ARISTOPH. *Vesp.* 585 is, zoo als het door den *Scholiast* te regt verklaard wordt, *ἐπίχειρα δὲ μισθούς*. Zoo ook bij AESCHYL. *Prom.* 319:

τοιαῦτα μέντοι τῆς ἄγαν ὑψηγόρου
γλώσσης, Προμηθεῦ, τἀπίχειρα γίγνεται [5].

LUCIANUS heeft op deze plaats geschreven *τοιγάρτοι τῆς ῥᾳθυμίας τἀπίχειρα κομίζῃ παρ' αὐτῶν*, *gij ondervindt nu de gevolgen, gij ondergaat nu de verdiende straf voor uwe zorgeloosheid.* *Ἀκόλουθα* is eene verklaring van *τἀπίχειρα*, nog later er bijgeschreven, naar het schijnt, dan het *scholion* op die plaats, waarin men onder het *lemma τἀπίχειρα* het volgende vindt: *μισθούς, τὰ διὰ τῶν χειρῶν κέρδη τὰ ἐπίχειρα· τὰ ἐπιχειρήματα, αἱ ἀνταποδόσεις*, van welk *scholion* het laatste gedeelte ook wel een *pannus assutus* op de juiste, uit den *Scholiast* op ARISTOPHANES h. t. p. overgenomene, verklaring zal zijn. Met een enkel woord wil ik nog op eene fout van LUCIANUS in dienzelfden zin opmerkzaam maken. Hij schrijft *οὔτε θύοντος ἔτι σοί τινος*, waar een Attisch schrijver noodzakelijk *οὔτε θύοντος ἔτι σοι οὐδενός*

---

5) Nog meer voorbeelden kan men vinden bij LEEMANN, Tom. I. pag. 370.

had moeten zeggen. Dezelfde fout staat § 15: *ὡς μηδὲ ὀφθείην πρός τινος*, en op andere plaatsen. Een paar regels verder hebben de handschriften *καὶ κατ' ὀλίγον Κρόνον σε, ὦ θεῶν γενναιότατε, ἀποφαίνουσι παρωσάμενοι τῆς τιμῆς*. STRUVE (*Lectt. Luc.* p. 220) veranderde *ἀποφαίνουσι* in *ἀποφανοῦσι*, hetgeen volgens FRITZSCHE (*Qu. Luc.* p. 66) alleen dan juist zou zijn, wanneer in plaats van *κατ' ὀλίγον* gelezen werd *μετ' ὀλίγον*. *Nunc*, zegt hij, *cur tempus praesens hac sede pellatur, causam nullam video.* Echter schijnt het mij toe noodzakelijk te zijn, dat hier inderdaad niet *κατ' ὀλίγον* maar *μετ' ὀλίγον* gelezen worde. *Κατ' ὀλίγον* beteekent *langzamerhand.* TIMON zou dus zeggen: *zij zullen u langzamerhand van den troon stooten*, hetgeen mijns inziens geene juiste gedachte is. Leest men *μετ' ὀλίγον*, en neemt men daarbij STRUVE's gissing op, dan is alles in de volmaaktste orde. *Binnen kort*, zegt TIMON dan, *zult gij, wanneer gij zoo voortgaat, van den troon gestooten worden.* Ik begrijp niet, hoe JACOBITZ en DINDORF hebben kunnen aarzelen, *de Salt.* 7: *εἴσῃ γὰρ κατ' ὀλίγον* op raad van FRITZSCHE *κατ'* in *μετ'* te veranderen, vooral daar het verschil tusschen die beide spreekwijzen uit die paragraaph zelve blijkt, wanneer men met de geciteerde plaats vergelijkt, hetgeen bijna onmiddellijk daarop volgt: *κατ' ὀλίγον δὲ αὐξανομένη καὶ τῆς πρὸς τὸ βέλτιον ἀεὶ προσθήκης τυγχάνουσα κτέ.*

Ik heb in diezelfde paragraaph nog twee fouten aangeteekend, de eene door de afschrijvers, de andere door LUCIANUS zelven gemaakt. *Οἱ δὲ καὶ αὐτῷ σοι τὰς χεῖρας Ὀλυμπίασιν ἐπιβεβλήκασιν* heeft LUCIANUS niet kunnen schrijven. Hij schreef *οἱ δὲ καὶ αὐτῷ σοὶ τὰς χεῖρας Ὀ. ἐπιβ.* Eene soortgelijke fout staat in de *Dial. Mort.* 19. 2: ΑΙΑΚ: *Ἐγώ σοι περὶ τοῦ Ἔρωτος ἀποκρινοῦμαι τὰ δίκαια· φήσει γὰρ αὐτὸς μὲν τοῦ ἐρᾶν τῷ Πάριδι ἴσως γεγενῆσθαι αἴτιος, τοῦ θανάτου δέ σοι οὐδένα ἄλλον, ὦ Πρωτεσίλαε, ἢ σεαυτόν, ὃς κτέ.* Hier moet stellig staan *ἢ σὲ αὐτόν.* In den *Solocc.* 5 somt LUCIANUS eene menigte van taalfouten op, die bij zijne tijdgenooten *recepti moris* waren, onder anderen ook, dat sommigen *πηνίκα* gebruikten in plaats van *πότε* (over het verschil zie b. v. PHRYN. p. 49: *πηνίκα μὴ εἴπῃς ἀντὶ τοῦ πότε· ἔστι γὰρ ὥρας δηλωτικὸν κτέ.*): *Πρὸς μέντοι γε τὸν ἐρωτήσαντα, πηνίκα ἔξεισι, τίς γὰρ ἄν, ἔφη* (nam. *Σωκρά-*

της ὁ ἀπὸ Μόψου) ἀποκριθείη σοι περὶ τῆς τήμερον ὡς ἐξιών [6]; En toch schrijft hij, hetgeen reeds door SOLANUS en anderen opgemerkt is, hier in den *Timon*: *ταῦτα τοίνυν, ὦ θαυμάσιε, πηνίκα παύσεται.*

6. *Ἐνταῦθα τοῦτο γοῦν μοι δοκῶ κερδανεῖν, μηκέτι ὄψεσθαι πολλοὺς παρὰ τὴν ἀξίαν εὖ πράττοντας· ἀνιαρότερον γὰρ τοῦτό γε.* Het is, dunkt mij, duidelijk, dat hier de *comparativus* niet staan kan, maar de *superlativus* vereischt wordt. Men leze dus *ἀνιαρότατον*. Op de meeste plaatsen, waar die fout gemaakt is, is zij al heel spoedig te vinden, en men zal die veranderingen niet meer willekeurig kunnen noemen, wanneer men als bewijs voor de slordigheid der afschrijvers en uitgevers plaatsen kan bijbrengen, als de volgende. *Dial. D.* 6. 1. antwoordt ZEUS aan HERA, die naauwelijks van zich kan verkrijgen, dat zij hem verhaalt, hetgeen haar met IXION [7] wedervaren is, omdat hetgeen hij beproefd had, al te erg was: *καὶ μὴν διὰ τοῦτο καὶ μᾶλλον εἴποις ἄν, ὅσῳ καὶ αἰσχροῖς ἐπεχείρησε.* Dat beteekent niets, en wordt stellig door niemand begrepen, hoeveel moeite de uitgevers er ook aan ten koste gelegd

---

[6]) LUCIANUS laat hier zijn' SOCRATES, terwijl hij een' anderen berispt, zelven niet minder zwaar tegen de taal zondigen. *Ἀποκριθείη* voor *ἀποκρίναιτο* is niet beter dan *πηνίκα* voor *πότε*. Overigens begrijp ik die plaats niet volkomen. SOCRATES moet antwoorden »wie zegt u, dat ik heden nog op reis ga." Maar daarvan is in de Grieksche woorden, die stellig bedorven zijn, niet veel te vinden.

[7]) Over IXION wordt bij LUCIANUS ook nog gesproken in de *Epist. Saturn.* 4. 38, eene plaats, aan welke ik hier des te liever herinner, omdat mij daardoor de gelegenheid gegeven wordt, van eene mij dezer dagen door Prof. COBET medegedeelde emendatie gewag te maken. Er staat: *καὶ εἴ σοι ταῦτα καταψεύδεσθαι αὐτῶν δοκοῦμεν, τὸν ὑμέτερον παράσιτον ἀναμνήσθητι τὸν Ἰξίονα, ὃς ἀξιωθεὶς κοινῆς τραπέζης ἀξίωμα ἴσον ἔχων ὑμῖν τῇ Ἥρᾳ μεθυσθεὶς ἐπεχείρει ὁ γενναῖος.* Het woord *ἀξιωθείς* is een *glossema*, zoo als er velen bij LUCIANUS zijn (cf. JACOB, *Qu. Luc.* p. 21). Maar er zijn slechts weinigen, van welke het zoo evident kan bewezen worden, dat zij door eene vreemde hand ingelascht zijn. LUCIANUS namelijk herinnert zich de bekende plaats bij EURIP. *Or.* v. 9:

κοινῆς τραπέζης ἀξίωμ' ἔχων ἴσον,

en kan dus natuurlijk niet eene constructie kiezen, door welke dat vers in twee stukken van elkaar gescheurd wordt.

hebben, om het te verklaren. Wie zien wil, tot welken onzin die zucht, om alles te willen verdedigen, leiden kan, die moet de noot van LEHMANN op deze plaats lezen (LUC. *Opp.* Tom. II. p. 298). LUCIANUS heeft geschreven ὅσῳ καὶ αἰσχίοσιν ἐπεχείρησε » *hoe erger, hetgeen hij gewaagd heeft was, des te eer zijt gij verpligt het mij te zeggen.* Tot die verbetering kan men met gezond verstand alleen geraken, en behoeft men de hulp der handschriften volstrekt niet. Maar wat zal men zeggen, wanneer de uitgevers de ware lezing versmaadden, waar die toch uit de handschriften kon geput worden. In den *Codex Guelferbytanus* staat ὅσον καὶ αἰσχίοισιν, eene lezing, waarvoor FRITZSCHE niets anders over heeft, dan een lakoniek en verachtelijk *Sic!* Volgens JACOBITZ staat in het handschrift αἰσχίοσιν. Natuurlijk heeft ook hij van die lezing geen gebruik weten te maken. In SCHNEIDEWINS *Philologus* IV, p. 672 geeft NAUCK een paar voorbeelden van dezelfde verwarring der trappen van vergelijking bij STOBAEUS; maar ik geloof, dat hij op eene dier plaatsen slechts de helft der fout verbeterd heeft. In het *Floril.* 3, 73 staat: Ὁ φρόνιμος, ὥσπερ εἰς ὁδὸν, εἰς τὸν βίον οὐ τὰ πολλοῦ ἄξια συντίθησιν, ἀλλὰ τὰ ἀναγκαιότερα. NAUCK leest τὰ ἀναγκαιότατα. Is die lezing juist, dan moet ook τὰ πολλοῦ ἄξια in τὰ πλείστου ἄξια veranderd worden. Maar misschien behoeft men alleen den *positivus* ἀναγκαῖα te herstellen. — Eene andere fout in § 6 had men insgelijks uit de handschriften kunnen verbeteren: ἀναρριπίσας τὸν κεραυνὸν ἢ ἐκ τῆς Οἴτης ἐναυσάμενος μεγάλην ποιήσας τὴν φλόγα ἐπιδείξαιό τινα χολὴν ἀνδρώδους καὶ νεανικοῦ Διός. In sommige handschriften staat ἐπιδείξαις. Zoo lang er nog eenig verschil bestaat tusschen *optativus* en *imperativus*, en dit verschil zal LUCIANUS nog wel gekend hebben, hoewel de *Grieken* van lateren tijd die *modi* op vreemde wijze met elkander verwarden — moet hier niet ἐπιδείξαιο gelezen worden, maar ἐπίδειξαι. Ik wil bij deze gelegenheid nog twee plaatsen uit andere schrijvers behandelen, van welke op de eene de *imperativus* hersteld, en op de andere verwijderd en door eene andere wijze vervangen moet worden. De correctie van de eerste plaats is niet van mij zelven; wanneer ik mij niet bedrieg, dan is zij van Prof. COBET. Bij EURIP. *Hec.* 72 staat

ὦ πότνια χθὼν
μελανοπτερύγων μᾶτερ ὀνείρων
ἀποπέμπομαι ἔννυχον ὄψιν.

Voor ἀποπέμπομαι moet gelezen worden: ἀπόπεμπέ μοι. De tweede plaats is bij PLATO, *Euthydem.* p. 272. C. ἐγὼ δ', ὦ Κρίτων, ἐκεῖτε μὲν ἄλλους πέπεικα συμμαθητάς μου φοιτᾶν, ἐνταῦθα δέ γ' ἑτέρους πειράσομαι πείθειν, καὶ σύ τί που συμφοίτα. Dat die plaats bedorven was, zag reeds HEINDORF. Hij heeft haar echter niet gered. En toch is dit zoo moeijelijk niet. Er stond waarschijnlijk bij PLATO: καὶ σὺ τί ποτ' οὐ συμφοιτᾷς; Hetgeen die emendatie nog meer waarschijnlijk maakt, is dat de volgende zin met ἴσως begint, dus juist met die twee letters, die er ontbreken, om uit de lezing der handschriften te maken, hetgeen ik voorgesteld heb.

§ 7. Het zijn slechts een paar kleinigheden, op welke ik in deze paragraaph de aandacht wil vestigen. Op het einde der door HERMES gesproken woorden staat: παρ' ᾧ λαμπρῶς ἑορτάζειν εἰώθαμεν τὰ Διάσια. Hier moet in plaats van εἰώθαμεν noodzakelijk het *plusquamperfectum* εἰώθειμεν staan. In de volgende woorden τί παθὼν οὖν τοιοῦτός ἐστιν; heeft men geloof ik te weinig acht er op geslagen, dat οὖν in sommige handschriften ontbreekt. Het kan hier best gemist worden.

8. Ὃς οὐ συνίει κόραξι καὶ λύκοις χαριζόμενος, ἀλλ' ὑπὸ γυπῶν τοσούτων ὁ κακοδαίμων κειρόμενος τὸ ἧπαρ, φίλους εἶναι αὐτοὺς καὶ ἑταίρους ᾤετο ὑπ' εὐνοίας τῆς πρὸς αὐτὸν, χαίροντας τῇ βορᾷ. Zóó leest men die phrase in de handschriften en in de uitgave van REITZ, en in de Latijnsche vertaling heeft men getracht, zoo goed en zoo kwaad mogelijk een' zin daaruit zamen te lijmen. Overigens kon men het zich zelven niet ontveinzen, dat LUCIANUS toch onmogelijk zoo abrupt kon geschreven hebben. SEAGERUS meende door verandering van interpunctie de zwarigheid te kunnen uit den weg ruimen. Hij interpungeerde achter ᾤετο, zoodat de woorden ὑπ' εὐνοίας τῆς πρὸς αὐτὸν χαίροντας τῇ βορᾷ gerekend werden bij elkander te behooren. De latere uitgevers hebben die verandering goedgekeurd en opgenomen, maar ik moet bekennen, dat ik niet begrijp, wat door die verandering gewonnen is. Ik vat den zin der Grieksche woorden even weinig, als de Latijnsche vertaling (bij

DIDOT)[8]: *qui aliqua in ipsum benevolentia permoti opsoniis eius gauderent.* Dat kan toch bezwaarlijk de meening van TIMON zijn, ten zij — hetgeen wij niet mogen onderstellen — hij bij zich zelven zijne onnoozelheid persifleerde. Hij dacht, dat die menschen uit louter vriendschap en belangstelling bij hem kwamen, terwijl het alleen zijne lekkere maaltijden waren, waarin zij behagen schepten (of zoo als WIELAND vertaalt: *für Freunde, die sich aus Wohlwollen zu ihm geselllten, da sie doch nur des Frasses wegen kamen*). Er zijn eenige woorden uitgevallen, en wanneer men dus slechts schrijft: *ᾤετο, ὑπ' εὐνοίας τῆς πρὸς αὐτὸν *** χαίροντας τῇ βορᾷ*, dan kan ieder voor zich zelven de lacune op die wijze aanvullen, welke hem de meest geschikte zal toeschijnen. Er zijn meer plaatsen bij LUCIANUS, waar men tot dit middel zijne toevlugt moet nemen, ten zij men onderstelt, dat LUCIANUS zou geschreven hebben, wat tegen elke gezonde redenering aandruischt. Zoo *Vit. Auct.* 17: *Εὖ λέγεις, ἐγὼ δὲ διημάρτανον. Ἀλλὰ τίνα βιοῖς τὸν τρόπον;* waar men het stellig er voor houden moet, dat tusschen *διημάρτανον* en *ἀλλά* verscheidene woorden ontbreken. Overigens

---

8) Ik weet niet, wie schuld is aan de vertaling, die aan den Didotschen LUCIANUS toegevoegd is; maar ik beweer, dat zij door iemand vervaardigd is, die òf half geslapen, òf niet genoegzaam Grieksch gekend heeft, om eene dusdanige taak met gelukkig gevolg op zich te nemen. Een paar voorbeelden slechts uit velen. *Tim.* 26. staat *ὑπερορᾶσθαι νομίζοντες ὑπὸ σοῦ, ὅτιπερ οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ἑώρας αὐτούς.* In de Latijnsche vertaling: *existimantes a Te contemni, quod ipsos* ne primo quidem conspectu *respicere voluisses. Ibid.* 55: *Μεμψίμοιρος ἀεὶ, κἂν τὸν πλακοῦντα ὅλον ἢ τὸν σῦν μόνος τῶν ἄλλων λάβῃ, ὅτιπερ λιχνείας καὶ ἀπληστίας ὄφελος κτέ.*; in de Latijnsche vertaling: *iniquius partita opsonia semper querens, etiamsi solus placentam aut aprum integrum sibi habet, porro* qui gulae et insatiabilis voracitatis fructus est cet. Wie LUCIANUS vertalen wil, moet weten, wat *ὅτιπερ ὄφελος* beteekent. *Alex.* 33: *τί τοίνυν μέμφεσθαι ἄξιον Ἀλεξάνδρῳ, εἰ τοιούτοις ἀνθρωπίσκοις ἐνδιατρίβειν ἠξίου*; in de Lat. vertaling: *Quid vero reprehendendus est Alexander, si tales inter homunciones* versari *voluit. Ἐνδιατρίβειν* beteekent hier geheel iets anders. Ibid. §. 39 wordt gesproken van de *Καίσαρος οἰκονόμοι.* De Latijnsche vertaler noemt die *dispensatores.* Het zijn de *procuratores.* Ibid. §. 51 wordt *Κελτιστί* vertolkt door *Celtice*, terwijl men §. 27 *ὁ ἠλίθιος ἐκεῖνος Κελτός* volkomen juist vertaald vindt: *stolidus ille Gallus.*

hoop ik over die plaats binnen kort meer breedvoerig te zullen handelen.

Op het einde van diezelfde paragraaph wordt van TIMON verhaald, dat hij *μισθοῦ γεωργεῖ μελαγχολῶν τοῖς κακοῖς, ὅτι οἱ πλουτοῦντες παρ' αὐτοῦ μάλα ὑπεροπτικῶς παρέρχονται, οὐδὲ τοὔνομα, εἰ Τίμων καλοῖτο, εἰδότες.* Dat is niet waar, en dat verbeeldde zich TIMON ook niet. Die menschen wisten zeer goed, dat die arme man dezelfde TIMON was, die hen rijk gemaakt had, en TIMON ergerde zich niet er over, dat zij hem niet kenden, maar dat zij deden, als of zij hem niet kenden. Ik vermoed, dat LUCIANUS geschreven heeft: *οὐδὲ τοὔνομα, εἰ Τίμων καλοῖτο, εἰδέναι εἰκότες*, en dat die beide woorden door een of ander afschrijver in één woord zijn zamengetrokken, eene soort van fouten, waarvan men voorbeelden in menigte kan aantoonen. LUCIANUS gebruikt *εἰκότες*, *ἔοικα* enz., waar Grieksche schrijvers uit den goeden tijd *δοκοῦντες*, *δοκῶ* enz. schrijven moesten. Een paar voorbeelden slechts uit zeer velen. *Dial. Mort.* 4. 2: *Οἱ δὲ πλεῖστοι αὐτῶν διὰ χρήματα ἥκουσιν ἐπιβουλεύοντες ἀλλήλοις, ὡς ἐοίκασι.* Ibid. 18. 1. *Καὶ μὴν ἐκεῖνά ἐστιν* (leg. *ἐκεῖνά γ' ἐστιν*), *ἃ πάντες οἱ ποιηταὶ θαυμάζουσι, τὰ ὀστᾶ, ὧν σὺ ἔοικας καταφρονεῖν.*

9. *Καὶ μὴν οὐ περιοπτέος ἀνὴρ οὐδὲ ἀμελητέος· εἰκότως γὰρ ἠγανάκτει* (TANAQUIL FABER *ἀγανακτοῖ*; IENSIUS verdedigt de vulgaat op vrij onhandige wijze; LEHMANN plaatst een komma achter *ἠγανάκτει*, en geeft zoo ten minste eene dragelijke en grammaticaal juiste verklaring; maar misschien moet men de oude interpunctie handhaven, en voor *ἠγανάκτει* lezen *ἀγανακτεῖ*)· *ἐπεὶ καὶ ὅμοια ποιήσομεν τοῖς καταράτοις κόλαξιν ἐκείνοις, ἐπιλελησμένοι ἀνδρὸς τοσαῦτα μηρία ταύρων τε καὶ αἰγῶν πιότατα καύσαντος ἡμῖν ἐπὶ τῶν βωμῶν.* In de woorden *τοσαῦτα μηρία — καύσαντος* is de toespeling op *Il.* A. 40:

ἢ εἰ δή ποτέ τοι κατὰ πίονα μηρί' ἔκηα
ταύρων ἠδ' αἰγῶν

onmiskenbaar. LUCIANUS herinnert zich die regels van HOMERUS nog op verscheidene andere plaatsen, b. v. *d. Sacrif.* 3, *Philopatr.* 8 (zie IENS. L. L. p. 37), maar nergens zijn de woorden van HOMERUS zoo in hun geheel overgenomen, als hier. Daar-

om zou ik, om de overenkomst nog grooter en treffender te maken, *καύσαντος* willen veranderen in *κατακαύσαντος*[9].

Μαχομένων γὰρ πρὸς ἀλλήλους καὶ κεκραγότων οὐδὲ ἐπακούειν ἔστι τῶν εὐχῶν. Het verschil in de beteekenis van ἀκούω en de meest gebruikelijke *composita* van dat werkwoord, ἐπακούω, ὑπακούω, εἰσακούω, is bepaald en bekend; natuurlijk kan die beteekenis soms kleine wijzigingen ondergaan, maar wanneer men niet elk verschil wil wegredeneren, dan mag men dat wijzigen niet zoo ver uitstrekken, dat men aan het eene *compositum* de beteekenis van het ander of van het *verbum simplex* toekent. Zoo beteekent εἰσακούω *aurem praebere*, *auscultare*, en daarom moet bij XENOPH. *Hellen.* V. III. 10: λεγόντων δὲ τῶν κατεληλυθότων, καὶ τίς (leg. καὶ τίς ἂν) αὕτη δίκη εἴη, ὅπου αὐτοὶ οἱ ἀδικοῦντες δικάζοιεν, οὐδένες ἤκουον in plaats van οὐδένες ἤκουον met DINDORF en COBET gelezen worden οὐδὲν ἐσήκουον (z. *Mnemos.* I, p. 321). Vooral echter is bekend, wat τῶν εὐχῶν ἐπακούειν beteekent. Het is *preces exaudire*. Daarom heeft R. B. HIRSCHIG, *Annot. Crit.* cet. p. 70 te regt bij ARISTOPH. *Nub.* 263:

εὐφημεῖν χρὴ τὸν πρεσβύτην καὶ τῆς εὐχῆς ὑπακούειν

het laatste woord in ἐπακούειν veranderd, en daarom past ἐπακούειν op deze plaats van LUCIANUS niet. ZEUS zegt niet, *er wordt een zoo groot geweld gemaakt, dat men de gebeden niet* verhooren *kan.* Dat zou onzin zijn. Hij zegt, *er wordt een zoo groot geweld gemaakt, dat men de gebeden* niet eens hooren *kan.* WIELAND vertaalt: *Denn die Leute verführen dort ein solches Krähengeschrei, dass unser einer* nicht einmal *die Gebete der Andächtigen davor* hören *kann.* Wanneer men nu niet stellen wil, dat *Tim.* 34 ἔπεμψε δὲ ὁ Ζεὺς ἐπακούσας τῶν εὐχῶν de laatste woorden beteekenen: *Uwe gebeden verhoorende*, terwijl hier οὐδὲ ἐπακούειν ἔστι τῶν εὐχῶν door » *men kan de ge-*

---

[9]) De praepositie κατά is op dezelfde wijze verdwenen en moet hersteld worden bij XEN. *Oecon.* 11. 20: ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ σὺν τοῖς θεοῖς σε ὁρῶμεν καὶ ἐν τοῖς ἱππικωτάτοις τε καὶ πλουσιωτάτοις λεγόμενόν σε ἐπιστάμεθα. Leg. καταλεγόμενον. Bij LUCIAN. *Vit. Auct.* 24: Ἀλλ' ὅρα μή σε ἀποτοξεύσω τῷ ἀναποδείκτῳ συλλογισμῷ moet in plaats van ἀποτοξεύσω gelezen worden κατατοξεύσω.

beden niet eens hooren moet vertaald worden, dan zal er wel niets overblijven, dan *ἐπακούειν* te veranderen in *ἀκούειν*.

(*Het vervolg in een volgend nummer*).

Leiden, *Februarij* 1853. E. MEHLER.

BLADVULLINGEN.

In den *Hymnus in Cererem* vs. 288 verwondert RUHNKENIUS zich te regt over den vreemden en bij HOMERUS of de *Homeriden* elders niet voorkomenden vorm *ἐλούεον*. Er staat aldaar:

ἀγρόμεναι δέ μιν ἀμφὶς ἐλούεον ἀσπαίροντα.

De schrijver spreekt hier van DEMOPHOON of zoo men wil TRIPTOLEMUS, den zoon van CELEOS, die door CERES was opgevoed, en thans, nu CERES de woning van CELEOS verlaat, door zijne zusters gewasschen wordt. Wij zullen ons, geloof ik, van dat lastige *ἐλούεον* gemakkelijk kunnen ontslaan, zoo wij lezen:

ἀγρόμεναι δέ μιν ἀμφὶς ἔλουν νέον ἀσπαίροντα.

H. S. A. N.

Bij EUR. *Iphig. Taur.* 811 vlg. zegt ORESTES, die, om aan IPHIGENIA te bewijzen, dat hij haar broeder is, bijzonderheden betreffende hunne familie mededeelt:

λέγοιμ' ἂν ἀκοῇ πρῶτον Ἠλέκτρας τάδε·
Ἀτρέως Θυέστου τ' οἶσθα γενομένην ἔριν;

waarop IPHIGENIA antwoordt:

ἤκουσα, χρυσῆς ἀρνὸς ἡνίκ' ἦν πέρι·

Dat het laatste vers door de afschrijvers bedorven is, kan mijns inziens aan geen redelijken twijfel onderhevig zijn. Zin en letters leiden tot de volgende verandering:

ἤκουσα, χρυσῆς ἀρνὸς ἣν εἶχον πέρι.

Leiden. H. v. HERWERDEN.